

УДК 657.1

Колесніченко А. С.

асистент кафедри економічного аналізу та обліку,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ

Сучасна картина світу, яка відтворює економічні закони функціонування суб'єктів господарювання та визначає передумови сталого розвитку управлінських систем, здатна забезпечити ефективне інформаційно-аналітичне підґрунтя за умови врахування дії чинників зовнішнього бізнес-середовища.

Для оцінки й зваження цього впливу в процесі прийняття рішень має бути створена така управлінська інформаційна платформа, яка б дозволяла акумулювати відповідну інформацію про зовнішнє середовище, в якому знаходиться компанія, та про зміни, що в ньому відбуваються.

В значній мірі результати господарювання включають складову у вигляді трансакційних витрат (далі – ТА). При цьому, проблеми формування інформації про чинники зовнішнього середовища та обліку й контролю ТА постають нерозривно пов'язаними одна з одною [3, с. 269].

Більшою мірою категорія ТА розглядається з позиції загальної економічної теорії й економіки підприємства. Активну роботу щодо вивчення обліку та контролю ТА протягом останніх років здійснюють такі вчені, як: Белоусова І. А., Ющак Ж. М., Гайдуцький П. І. [2], Гордополова Н. В., Гордополов В. Ю., Лоханова Н. О. [3], Макуха Д. В., Шутова П. А. та інші. Однак, при всьому розмаїтті досліджень економічних об'єктів господарського обліку ТА залишаються одним із найважливіших і водночас недостатньо розкритих в обліковій системі.

Ключова проблема удосконалення бухгалтерського обліку у світлі трансформаційних змін в економіці концентрується навколо питання відтворення в обліковій системі принципів економічних явищ та факторів зовнішнього середовища.

Деякими авторами пропонується структурна перебудова бухгалтерського балансу та впровадження нової системи рахунків [1, с. 141 – 142]. Так, в першій частині балансу, крім традиційних статей у вигляді видів економічних ресурсів, які отримано внаслідок минулих подій, використовуються в діяльності та контролюються суб'єктом господарювання, залучення яких, як очікується, призведе до отримання прибутку в майбутньому, пропонується відображати нові види активів, які можна класифікувати на: екологічні, соціальні та клієнтські. Малюга Н.М. і Боримська Є.П. пов'язують першу групу активів з межами капіталізації трансформаційних витрат, а другу – з межами капіталізації трансакційних витрат [1, с. 142].

Відповідно до абз. 1. п. 7 П(С)БО 16 витрати визнають одночасно з доходом, для одержання якого вони були понесені. Однак складність полягає в тому, що ТА, крім тих, які пов'язані безпосередньо з укладенням контрактів на продаж товарів, зазвичай не можна прямо пов'язати з конкретними надходженнями. При цьому слід також зацентувати увагу на тому, що ці витрати часто здійснюють «авансом», і в більшій частині випадків – непродуктивно.

Величина ТА впливає на фінансовий результат суб'єкта господарювання, накладаючи суттєвий відбиток на конкурентоспроможність. Одна з головних проблем полягає в тому, що велика частина ТА розосереджена на витратних рахунках дев'ятого класу, які сформовані з метою комплектації калькуляційних статей. Окремі елементи ТА частково враховують у витратах діяльності за трьома видами: адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати. Для обліку цих витрат призначений 9 клас рахунків, а саме: рахунки 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут» та 94 «Інші витрати операційної діяльності», між якими і розподіляють трансакційні витрати [2].

Особливий підхід до обліку ТА має враховувати той факт, що ці витрати виникають не лише в операційній діяльності, а й у фінансовій та інвестиційній. Це пояснюється тим, що договірні відносини, пошук та аналіз управлінської інформації відбуваються на всіх етапах життєвого циклу підприємства [4]. Тобто виникає потреба в забезпеченні такого ефекту, при якому підприємство зможе виокремлювати та акумулювати інформацію про трансакційні витрати в цілому, а не за окремими їх видами.

В цьому контексті необхідно зазначити, що бухгалтерський облік на сучасному етапі розвитку не здатен надати повну інформацію про ТА. В результаті, бухгалтерська звітність стає дедалі менш затребуваною в цих умовах для таких зовнішніх користувачів, як: кредитори, потенційні інвестори, дрібні акціонери, органи державного управління та ін.

Тобто, за діючими правилами, ТА неможливо відображати в чинній системі бухгалтерського обліку. З метою вирішення даного питання сучасна практика обліку

пропонує два варіанти: створення нової системи обліку або введення нового об'єкту – «трансакційні витрати» до системи бухгалтерського обліку. Перший шлях є маловірогідним, що пов'язано з бар'єрами морального та фінансового характеру. При цьому, другий варіант є більш реалістичним в нинішніх умовах господарювання та ведення обліку.

Список літератури

1. Бухгалтерский учет, контроль и анализ: социальные ориентиры: Результаты научных исследований проблем бухгалтерского учета и контроля Житомирской научной бухгалтерской школы: монография / [Ф. Ф. Бугынец и др.]; под общ. ред. Ф. Ф. Бугынца. – Житомир: ЖГТУ, 2008. – 484 с.
2. Гайдуцький П. І. Облік трансакційних витрат – вагомий фактор конкурентоспроможності в сучасній економіці / П. І. Гайдуцький, В. М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 3. – С. 9 – 19.
3. Лоханова Н. О. Інтеграційні процеси в обліку в умовах інституціональних перетворень: монографія / Н. О. Лоханова. – Херсон: Грінь Д.С., 2012. – 400 с.
4. Садовська І. Б. Сутність і класифікація трансакційних витрат як об'єкта обліку / І. Б. Садовська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – № 27. – С. 116 – 119.